

İKİNCİ İNÖNÜ ZAFERİNİN SONUÇLARI

Ord. Prof. Dr. SADİ IRMAK

Millî Mücadele, özellikle onun başlangıç bölümünü meydana getiren İnönü Savaşları, denk olmayan güçler arasında geçmiştir. Fiilî olarak gerçi karşımızda Yunan ordusu bulunuyordu. Fakat bu orduyu, hemen bütün Avrupa destekliyordu. Çünkü her birinin Türk topraklarından koparacakları bir bölümde pay iddiaları vardı. Bu sebeple Yunan ordusunu destekliyorlardı. Biz ise Birinci Cihan Harbinden yenik ve perişan çıkmıştık. Ve artık elimizde kalan son vatan parçalarını savunmaya kararlıydık. Böylece ordularımız, canlarını dişlerine takmış olarak çarpışıyorlardı. Yunanlılar ise parlak bir vehmin akıntısına kapılmışlardı. Bu vehim Megalo-idea ülküsü idi. Yani eski Yunanlıların bir süre sahip oldukları toprakları geri alma iddiası. Böylece ölmüş bir dönemi geriye getirmek istiyorlardı. Bu onların en büyük zaafı idi. Çünkü hayallere kapılmak, insanlara da, milletlere de pahalıya mal olurdu.

Böyle kat kat üstün bir kuvvet karşısında Atatürk mahdut Türk kuvvetlerinin stratejisini şöyle tespit etmişti. Bu strateji üç basamakta gerçekleşecekti. Birinci basamakta zayıf ve dağınık güçlerimizle düşman oyalanacak, ikinci basamakta düşman ustalıklı bir manevrayla üstlerinden uzaklaştırılacak, Anadolu topraklarının içine çekilecek ve böylece zayıf düşürülecekti. Nihayet üçüncü safhada toplanan ve güçlenen millî ordu, kesin saldırıya geçerek vatani düşmandan temizleyecekti. Görünüşte parlak olmayan bu strateji aklın emrettiği bir yoldur. Çünkü bazılarının istedikleri gibi o gün nihaî saldırıya geçseydik çok üstün düşman kuvvetleri karşısında bozguna uğramamız kesindi. Bu stratejinin uygulanması İnönü Harpleriyle gerçekleştirildi. Atatürk'ün direktifiyle Batı Cephesi Komutanı İsmet İnönü plâni tam bir başarıyla ve eksiksiz uygulamıştır. Bunun için ilk etapta düşmanı üs kurduğu Bursa'dan, İnönü'ye çekmek gerekiyordu. Görünüşte bu bir yenilgi izlenimini verir. Yunanlıları da yeni ümitlere ve hayallere kaptırır. İstenen de buydu. Nitekim düşman bu askerî hilelere kapılmıştır. Ve ordusunun önemli bir bölümünü İnönü mevzilerine getirmiştir. Böylece bu mevzi İnönü Harplerinin cereyan yeri olmuştur.

Bu harplerin özellikle İkinci İnönü Harbi'nin, askerî ayrıntılarını bir yana bırakıp 31 Mart 1921 günü cereyan eden tarihî bir olayı anlatmalıyım.

O olayı, o gün Çankaya'da bulunan dönemin Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi'den dinlemiştim. Tarihî önemi dolayısıyla bu anıyı anlatmalıyım:

— 31 Mart 1921 günü akşama doğru Çankaya köşkünde Mustafa Kemal'in yanında Rauf bey, Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Halide Edip bulunduğu sırada bir yaver kapıya vurarak içeri girer, yüzünde derin bir kederin izleri var. Elindeki bir telgrafi Mustafa Kemal'e uzatır. Bu telgraf Batı Cephesi Komutanı İsmet'ten gelmektedir. Özeti şudur: "Üstün düşman kuvvetlerinin saldırısı karşısında orduya geri çekilme emri verdim." Mustafa Kemal her zaman olduğu gibi soğukkanlılığını koruyarak telgrafi Hamdullah Suphi'ye uzatır. Hamdullah, telgrafi okuduktan sonra Atatürk'e dönerek,

— Hayır, Paşam bunda bir yanlışlık var. Biz şu anda Yunan ordusu karşısında mağlûp değil, galibiz.

Atatürk biraz hayretle;

— Nereden biliyorsun, telgraf böyle demiyor deyince,

— Hamdullah: Benim bir ölçüm var Paşam, birçok şeyler benim içime doğar. Şu anda içimde yüzbin ışığın pırl pırl yandığını hissediyorum. Bu yanılmaz bir işarettir. Göreceksiniz ordumuz mağlûp değil, galiptir. Ve yakında galibiyet haberi gelecektir.

En güç koşullarda metanetini ve soğukkanlılığını kaybetmeyen, hatta mizaha başvurabilen Mustafa Kemal, yanındakilere dönerek bu gibilere ne denir diyor. Halide Hanım, efendim bunlara İllümine derler. Dediğinde mizahı elden bırakmayan Mustafa Kemal, şuna meczup desene diyor. Fakat sofrada atmosfer ağır ve endişeli, sabaha kadar kimse uyumayı düşünmüyor, neşeden eser yok. Ağır endişeli bir hava içinde saatler geçiyor. Nihayet şafak söküyor. Derken, aynı yaver bu defa kapıyı kırarcasına içeriye dalıyor. Yüzü pespembe, gözleri ışıl ışıl belli ki sevindirici bir haber var. Elindeki telgrafi Mustafa Kemal'e uzatıyor. Bu tarihe geçmiş o meşhur telgraf:

"Düşman binlerce ölü bırakarak harp sahasını silâhlarımıza teslim etmiştir." Tabii herkeste sevinç, çöşkünluk ve gözyaşı. İşte İkinci İnönü Zaferinin, Ankara'da algılanışı böyle.

Şimdi bu zaferin sonuçlarına bir göz atalım.

İkinci İnönü Zaferiyle Atatürk stratejisinin birinci bölümü tamamlanmış, ikinci bölümüne geçilmiştir. Yani düşmanı oyalamak dönemi bitmiş, artık savunma dönemine girilmiştir.

Zaferleri, zafer için değil üstün idealler için bir vasıta olarak kabul eden Atatürk, bu zaferin sonuçlarını çok büyük bir ustalıklı değerlendirmiştir. Bu sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

1 — Millî Mücadele başlarken ordumuz dağıtılmış olduğu için ister istemez, ilk ve yarı askerî teşkilât halkın bağrından çıkan güçlerdir. Bunlar yer yer bir ünlü efenin etrafında toplanan gruplardır. Bunların yapabileceği şey sadece telgraf hatlarını kesmek, düşmanın iletişim yollarını engellemek gibi lüzumlu, fakat kesin netice vermeyecek hareketlerdir. Mecliste bu yerli kuvvetlerin hayranları vardır. Onlara göre kesin bir seferberlik ilânı zor, hatta olanaksızdır ve zaten buna lüzum da yoktur. Çünkü bu efe gruplarından, meselâ, Çerkez Ethem pek âlâ, yer yer Yunanlılara darbe indirmektedir. Böylece çok müşkül görünen seferberlik ilânına karşı Mecliste oldukça kuvvetli bir direnme bulunmaktadır. Atatürk ise bir asker olduğu için muntazam bir ordunun çetelerle asla yenilemeyeceğini ve ancak muntazam ordu kurmakla amaca ulaşabileceğini bilmektedir. İkinci İnönü Zaferi, Atatürk'ün Meclisteki itibarını kat kat artırmıştır. Böylece muntazam ordu kurma azmi güçlenmiştir. Meclis içinde başka sebeplerden de muhalefet grupları bulunmaktadır. Bunların hepsinde İnönü Zafereinden sonra, Atatürk'ü her bakımdan desteklemek ve ona inanmak gerektiği kanaati yerleşmiştir. Bu nokta belki de İkinci İnönü Zaferinin en önemli ve en iyi değerlendirilmiş sonucudur. Bu zaferin yurtdışındaki yankıları da son derece önemli olabilir. O günlerde Fransız Delegeşi Franklen Buyon, Ankara'da bulunuyor. Fakat henüz Mustafa Kemal'le temasa geçmiyor. Bu zafer üzerine Mustafa Kemal'e başvuruyor. Ve randevu istiyor. Fransız Delege, Ankara Hükümeti'nin, Fransız telkinlerine önem vermesini istiyor. Ve bu meyanda Fransızların işgal ettiği Güney bölgemizde, kıtalarının rahat bırakılmasını ve ihtiyaçlarının karşılanmasını talep ediyor. Mustafa Kemal bunun karşısında kendisini Millî Mücadele'ye itmiş olan sebepleri anlatıyor ve vatani kurtarmak ve kayıtsız şartsız müstakil ve millet egemenliğine dayanan yeni bir Türk devleti kurmak misyonunu üstlendiğini anlatıyor. Ve bundan hiçbir tavizat vermesinin mümkün olmadığını kesinlikle bildiriyor. Fransız delegeşi işin ciddiyetini anlıyor. Nitekim, kısa bir süre sonra Fransızlar mahallî mücahitlerin direnişi karşısında işgal ettikleri Maraş, Antep ve Urfa bölgelerinden kuvvetlerini çekmek zorunluluğunu duyuyorlar.

İkinci İnönü Zaferinin önemli bir sonucu da, Ruslarla olan ilişkilerimizde görülüyor. Ruslar o tarihlerde Kars, Batum, Ardahan üzerinde hak iddia ediyorlar. Bizi bu oldu bittiyi kabule zorluyorlardı. İnönü Zaferi bu

iddianın komşularımıza pahalıya mal olacağı kanaatını doğurmuştu ve böylece kısa bir süre sonra Ankara antlaşmasıyla ihtilâflı bölge nihaî olarak bize katılmıştır. Mustafa Kemal o dönemde, Ruslarla olan temasımızın zeminini büyük bir siyasî maharetle idare etmiştir. Görünüşte, Ruslar da bizim gibi emperyalizme karşı savaştıklarını iddia etmektedirler. Ve kendileri de Denik'in ordularıyla yani emperyalist kuvvetlerle mücadele halindedir. Atatürk bu durumu çok büyük bir maharetle kullanmış ve o dönemde çok muhtaç olduğumuz bir kısım silâhları Rusya'dan almıştır. Oysa bizim ve Rusların anti-emperyalist görüşleri tamamen farklıdır. Biz her türlü emperyalizme karşı samimî bir savaş veriyorduk. Nitekim bu savaş birçok mazlum milletlere örnek olmuş ve cesaret vermiştir. Halbuki Ruslar, anti-emperyalizm savaşı ilân ederlerken kendileri de birçok milletleri esaretleri altına almak için çaba sarf ediyorlardı.

İkinci İnönü Zaferinin en önemli sonuçlarından birisi de Ankara'da yeni kurulmuş olan Türk devletinin artık bu milletin kaderini yönetmeye yetkili tek kuvvet oluşunun içte ve dışta anlaşılır oluşudur. Padişah ve halifenin bulunduğu İstanbul'da bir ikinci hükûmet bulunuyor ve memleket kaderine hakim olma iddiasını güdüyor. Bu ikilik şüphe yok Millî Mücadele'ye çok zarar veriyordu. Ayrıca dinin temsilcisi sayılan halifelik ve şeyhülislâmlık makamının İstanbul'da bulunuşu, İstanbul Hükûmeti tarafından sömürü konusu yapılıyordu. Zaman zaman dinî fetvalarla Anadolu Hükûmeti aleyhine hareketlere girişiliyordu. İnönü Zaferi bunlara karşı da milletimizin gözünü açmış ve Ankaradaki yeni hükûmetin tek yetkili millet temsilcisi olduğunu yaymıştır. Nihayet bu zafer bir kısım ordu disiplinine girmek istemeyen silâhlı çetelerin de son direnişlerini kırmıştır. Bu meyanda bir ara önemlice bir kuvvet toplamış olan Çerkez Ethem direnişi de sona ermiştir. Bu sebeple ordu-millet bütünlüğü nihaî olarak sağlanmıştı. Böylece Atatürk'ün Millî Mücadele'ye başlarken ileri sürdüğü ve bazılarınca bir ütopi olarak kabul edilen büyük plâni gerçekleşme yoluna girmiştir. Millî Mücadele'ye başlarken Mustafa Kemal'in "Bugün olmayan silâhlarımız bir gün olacaktır. Bugün olmayan paramız bir gün buluncaktır. Ve nihayet millî fikri bütünlüğü sağlanacaktır. Ve bütün bunları bu millet bağrından çıkaracaktır" sözü bir ümit olmaktan çıkmış, içte ve dışta herkesin kabul ettiği bir gerçek olmuştur.